

Κωστής Κοκκινόφτας
Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Η ίδρυση από τον απόφοιτο της Πατριαρχικής Ακαδημίας της Κωνσταντινούπολης, Αρχιεπίσκοπο Κύπρου (1734-1759) Φιλόθεο Ελληνικής Σχολής στη Λευκωσία και η ανάληψη της διεύθυνσής της από τον μετέπειτα Πατριάρχη Ιεροσολύμων (1766-1770) Εφραίμ Αθηναίο, το 1742, συνέτεινε ώστε να δημιουργηθεί στο αρχιεπισκοπικό περιβάλλον αξιόλογη πνευματική κίνηση με σημαντική εκδοτική δραστηριότητα. Μέχρι το 1761, που ο Εφραίμ εγκατέλειψε το νησί, ανέδειξε αρκετούς διακεκριμένους μαθητές και πραγματοποίησε σημαντικό αριθμό εκδόσεων, που απέβησαν ιδιαίτερα επωφελείς για την Κύπρο της εποχής. Περίοπη θέση ανάμεσά τους καταλαμβάνουν, κατά τη δεκαετία του 1750, το ιστορικό της Μονής Κύκκου (Βενετία 1751) και η «Τυπική Διάταξη» της Μονής Μαχαιρά (Βενετία 1756), που έγραψε ο Όσιος Νείλος, το 1201. Επίσης εξέδωσε την ακολουθία του ιδρυτή και προστάτη της Εκκλησίας της Κύπρου Αποστόλου Βαρνάβα (Βενετία 1756), την οποία συνέθεσε ο μαθητής του Ιεροδιάκονος Σωφρόνιος, ενώ μερικά χρόνια αργότερα τυπώθηκε, με τη φροντίδα τού επίσης μαθητή του, Αρχιμανδρίτη της Αρχιεπισκοπής Κυπριανού, η «Τυπική Διαθήκη» του Αγίου Νεοφύτου (Βενετία 1779), με αποτέλεσμα να καταστούν ευρύτερα γνωστά τα βασικά κείμενα της τοπικής εκκλησιαστικής γραμματείας.

Κατά την παραμονή του στην Κύπρο, ο Εφραίμ εξέδωσε επίσης βίους και ακολουθίες Αγίων, βιβλία πνευματικής οικοδομής, καθώς και άλλα έντυπα για τη διδασκαλία των ελληνικών γραμμάτων. Αρκετά από αυτά επιμελήθηκε ο «κατά πνεύμα υιός του» Μικρασιάτης Πρωτοσύγκελλος της Μονής Κύκκου και μετέπειτα Μητροπολίτης Αγκύρας (1773-1779) Σεραφείμ Πισσίδειος. Ο τελευταίος εξέδωσε επίσης βιβλία στα караμανλίδικα, χάριν των Τουρκόφωνων Ορθοδόξων της Μικράς Ασίας, ώστε να συμβάλει στη στερέωσή τους στη χριστιανική πίστη.

Η εκδοτική δραστηριότητα, που ξεκίνησε από τον Αρχιεπίσκοπο Φιλόθεο, εντάθηκε με την άνοδο στον αρχιεπισκοπικό θρόνο του από Πάφου Χρυσάνθου, το 1767. Κατά τη διάρκεια της αρχιερατείας του εκδόθηκαν αρκετές ακολουθίες Κυπρίων και άλλων Αγίων,

που τιμούνταν ιδιαίτερα στο νησί. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονταν οι ακολουθίες του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού και του Αγίου Φιλίππου (Βενετία 1768, ²1776), καθώς και του Αγίου Μιχαήλ Συνάδων (Βενετία 1769), οι οποίες συντάχθηκαν από τον Πρωτοψάλτη της Αρχιεπισκοπής και μετέπειτα Μητροπολίτη Κυρηναίας (1763-1773) Χρυσάνθο, πρώην διδάσκαλο της βυζαντινής μουσικής στη Σχολή του Φιλοθέου. Επίσης εκδόθηκαν οι ακολουθίες του Αγίου Ερμογένους (Βενετία 1771, ²1772) από τον μετέπειτα Μητροπολίτη Νικομηδείας (1791-1821) Αθανάσιο Καρύδη, των Αγίων Ηρακλειδίου και Μνάσωνος (Βενετία 1774) από τον διάδοχο του Εφραίμ στην Ελληνική Σχολή, παλαιό μαθητή και βοηθό του, Ιερομόναχο Παρθένιο, και άλλες.

Είναι αξιοσημείωτο ότι αρκετές από τις ανωτέρω ακολουθίες, όπως και πολλές άλλες, που εκδόθηκαν την ίδια περίοδο, περιελάμβαναν στις σελίδες τους βίους των τιμωμένων Αγίων, για να καταστούν, όπως τόνιζε εμφαντικά ο Κύπριος Αρχιεπίσκοπος, παράδειγμα προς μίμηση για τους πιστούς. Μέσω δε του δικτύου της Κυπριακής Εκκλησίας, κατέληγαν στους ναούς των χωριών και των πόλεων και συνέτειναν, ώστε να ανανεωθεί το ενδιαφέρον των κατοίκων για την τοπική αγιολογία και τη λειτουργική ζωή. Επίσης, κατά την υπό εξέταση περίοδο ο προαναφερθείς Αρχιμανδρίτης Κυπριανός εξέδωσε τα ογκώδη φιλοσοφικά έργα του Θεόφιλου Κορυδαλλέα «Είσοδος Φυσικής Ακροάσεως κατ' Αριστοτέλην» (Βενετία 1779) και «Περί Γενέσεως και Φθοράς κατ' Αριστοτέλην» (Βενετία 1780), με δαπάνες του Αρχιεπισκόπου Κύπρου (1767-1810) Χρυσάνθου και του Μητροπολίτη Πάφου (1767-1790) Αγίου Παναρέτου αντιστοίχως, που αποτελούν σημαντική συμβολή στον Ελληνικό Διαφωτισμό του 18ου αιώνα. Επίσης εξέδωσε το έργο του ίδιου φιλοσόφου «Τύποι επιστολών ή τε περί Ρητορικής» (Βενετία 1786), το οποίο εχρησιμοποιείτο από τους μαθητές της εποχής. Τα συγγράμματα αυτά, καθώς και άλλα του ίδιου συγγραφέα, ο οποίος εθεωρείτο την εποχή αυτή, ως ο κατεξοχήν φορέας της εκκλησιαστικής αντίληψης για τη φιλοσοφία, κυκλοφορούσαν σε χειρόγραφα και εξυπηρετούσαν, καθόλο τον 17ο και 18ο αιώνα, διδακτικούς σκοπούς ως βασικά εγχειρίδια φιλοσοφίας, που συμπλήρωναν την παραδοσιακή θρησκευτική μόρφωση των ελληνοπαίδων. Τέτοια χειρόγραφα σώθηκαν στις βιβλιοθήκες της Αρχιεπισκοπής Κύπρου, της Μητρόπολης Κιτίου και της Μονής Κύκκου, και ενδεχομένως και σε άλλες. Το γεγονός αυτό επέβαλε, κατά τον εκδότη τους, αναγκαία την έντυπη έκδοσή τους, ώστε να καταστεί ευκολότερη «η πνευματική καλλιέργεια των φιλομαθών και των

φιλεπιστημόνων», και κατά συνέπεια να συμβάλει στην ευκολότερη γνωριμία των Νεοελλήνων με τη σκέψη και τον λόγο των αρχαίων προγόνων.

Εκτός από τις ανωτέρω εκδόσεις, ο Αρχιμανδρίτης Κυπριανός εξέδωσε και την «Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου» (Βενετία 1788), που τον καταξίωσε ανάμεσα στους πρωτεργάτες της εθνικής και παιδευτικής αφύπνισης του Ελληνισμού. Η «Ιστορία» τυπώθηκε «δι' ιδίων αναλωμάτων» και αποτελεί, όπως πολύ σωστά επεσήμανε ήδη από το 1873 ο Κωνσταντίνος Σάθας, το πρώτο επιστημονικό ιστορικό σύγγραμμα στα χρόνια του Τουρκοκρατούμενου Ελληνισμού και μοναδική πηγή της κοινωνικής ιστορίας του. Ανδρωμένος πνευματικά στο αρχιεπισκοπικό περιβάλλον, έχοντας μελετήσει επαρκώς τις τοπικές παραδόσεις και κάτοχος ευρείας μόρφωσης από τις σπουδές και τα ταξίδια του στη Δύση, ο Κυπριανός πραγματεύτηκε με μοναδική δεξιότητα ζητήματα, που αφορούν την ιστορία και τον πολιτισμό. Η «Ιστορία» του είναι ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και συνέβαλε στην παρουσίαση της πολιτιστικής ταυτότητας του Ελληνισμού της Κύπρου.

Ο λόγιος Αρχιμανδρίτης αξιοποίησε στο έργο του τη σύγχρονη για την εποχή μεθοδολογία έρευνας και συγγραφής, και προσέγγισε κριτικά τα ιστορικά γεγονότα. Ακόμη σχολίασε εκδηλώσεις του πνευματικού, κοινωνικού και οικονομικού βίου και παρέθεσε πολύτιμες πληροφορίες για τις ενασχολήσεις, τα ήθη και έθιμα και τις παραδόσεις των κατοίκων, τον πλούτο της βλάστησης, τα προϊόντα παραγωγής, τη λαϊκή ιατρική και πολλές άλλες. Ο Κυπριανός αποτελεί το χαρακτηριστικό παράδειγμα λόγιου της εποχής, ο οποίος δέχθηκε ό,τι αποτελούσε πρόοδο στον κοινωνικό και φιλοσοφικό τομέα, και το αφομοίωσε με σεβασμό στην παράδοση του τόπου του. Γι' αυτό και, όπως έχει επισημανθεί, στην Ιστορία του «η Ορθόδοξη πνευματική παρακαταθήκη της Ανατολής συναντάται με το επιστημονικό πνεύμα του Διαφωτισμού».

Κατά την υπό εξέταση περίοδο, η Κύπρος μετείχε επίσης στη γενικότερη προσπάθεια για την πνευματική αναγέννηση του Ελληνισμού μέσω των Αρχιερέων και των άλλων λογίων κυπριακής καταγωγής, οι οποίοι δραστηριοποιούνταν στον χώρο των Πρεσβυγενών Πατριαρχείων. Για παράδειγμα, στο Οικουμενικό Πατριαρχείο συναντούμε διδασκάλους και σχολάρχες της Μεγάλης του Γένους Σχολής, καθώς και Αρχιερείς, οι οποίοι διακονούν σε Μητροπόλεις της ηπειρωτικής Ελλάδας και της Μικράς Ασίας. Οι περισσότεροι από αυτούς

διακρίνονται για την αφοσίωσή τους στην παράδοση του Πατριαρχείου και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον τους για τη διάδοση των ελληνικών γραμμάτων, όπως ο Οικουμενικός Πατριάρχης (1794-1797) Γεράσιμος Γ΄, ο οποίος υπηρέτησε για κάποιο διάστημα και ως σχολάρχης της Μεγάλης του Γένους Σχολής. Άλλοι δε συνέβαλαν στη καλλιέργεια της βυζαντινής μουσικής, όπως ο Μητροπολίτης Δημητριάδος και Ζαγοράς (1794-1821) Αθανάσιος Κασσαβέτης, ή στην ίδρυση σχολείων, όπως ο προαναφερθείς εθνομάρτυρας Μητροπολίτης Νικομηδείας Αθανάσιος Καρύδης στη Νικομήδεια, το 1800, και ο Μητροπολίτης Μηθύμνης (1801-1817) Πανάρετος στην Καλλονή, το 1804, και στη Μανταμάδο και στον Μόλυβο της Λέσβου, τη δεκαετία του 1810. Ακόμη, ορισμένοι άλλοι εργάστηκαν συστηματικά για τη διάδοση των ελληνικών γραμμάτων στη μητροπολιτική τους περιφέρεια, όπως ο επίσης εθνομάρτυρας Μητροπολίτης Δημητσάνης (1795-1821) Φιλόθεος Χατζής.

Στον τομέα της παιδείας και της ίδρυσης σχολείων διακρίθηκαν επίσης οι Κύπριοι Πατριάρχες Αλεξανδρείας (1766-1783) Κυπριανός και Αντιοχείας (1791-1813) Ανθέμιος, με την ίδρυση από τον πρώτο «Σχολής Ελληνικών Μαθημάτων» στο Κάιρο, το 1775, και τη λειτουργία, στις αρχές του 19ου αιώνα, από τον δεύτερο σχολείου στο Πατριαρχείο με διδάσκαλο τον Κύπριο αγωνιστή του 1821 Χαράλαμπο Μάλη.

Την ίδια περίοδο στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων δραστηριοποιήθηκαν στον συγγραφικό, αντιγραφικό και εκδοτικό τομέα Κύπριοι Αγιοταφίτες κληρικοί, οι οποίοι επικεντρώθηκαν στη διάδοση των πατερικών κειμένων, ως γραφείς κωδίκων, αντιγραφείς χειρογράφων και εκδότες. Ανάμεσά τους δεσπόζει η φυσιογνωμία του Ιερομόναχου Νεοφύτου (περίπου 1775-1861), ο οποίος, με το πολύπλευρο ιστορικό, θεολογικό, λειτουργικό και ποιητικό του έργο, ανέδειξε την ιστορία του Πατριαρχείου και των Παναγίων Προσκυνημάτων. Επίσης, σημαντικό αντιγραφικό έργο στο ίδιο Πατριαρχείο επετέλεσε, στα τέλη του 18ου - αρχές του 19ου αιώνα, ο Ιερομόναχος Σαμουήλ, ο οποίος αντέγραψε κείμενα θρησκευτικού και ασκητικού περιεχομένου, που σήμερα σώζονται σε κώδικες της πατριαρχικής βιβλιοθήκης. Στον δε εκδοτικό τομέα διακρίθηκε ο Ιερομόναχος Γεδεών, ο οποίος εργάστηκε και ως διορθωτής και επιμελητής θεολογικών και λειτουργικών βιβλίων στη Λειψία, όπου υπηρέτησε επίσης ως εφημέριος της ελληνορθόδοξης εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου.

Σε αντιδιαστολή με το έργο των ανωτέρω κληρικών, που επικεντρώνεται στην αντιγραφή, συγγραφή ή έκδοση έργων με λειτουργικά και υμνολογικά κείμενα, ή άμεσα συνδεδεμένα με την εκκλησιαστική ιστορία, οι εκδόσεις που πραγματοποίησαν την ίδια εποχή οι Κύπριοι της διασποράς είναι διαποτισμένες από τις βασικές ιδέες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Κυριότερος εκπρόσωπός τους είναι ο εκ Λευκωσίας λόγιος Ιωάννης Καρατζάς, ο οποίος μαρτύρησε μαζί με τον Ρήγα Φεραίο στις οθωμανικές φυλακές του Βελιγραδίου, στις 24 Ιουνίου 1798. Ωστόσο, η απήχηση της εκδοτικής του δραστηριότητας στην Κύπρο ήταν μηδαμινή, αφού, από ό,τι έχουμε υπόψη μας, κανένα από τα έργα του δεν έχει σωθεί σε βιβλιοθήκη του νησιού.

Για τη νεανική ζωή του Καρατζά και τις σπουδές του δεν είναι γνωστές οποιεσδήποτε πληροφορίες. Ανήκει οπωσδήποτε, όπως και ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, για τον οποίο θα γίνει λόγος στη συνέχεια, στη γενιά που διαμόρφωσε η Ελληνική Σχολή της κυπριακής πρωτεύουσας. Οι μόνες αναφορές, που σώθηκαν για τις ενασχολήσεις του, εντοπίζονται κατά τη δεκαετία του 1790, οπότε ήταν εγκατεστημένος στην Πέστη της Ουγγαρίας. Εξέδωσε τότε το έργο «Κέβητος του Θηβαίου, πλατωνικού φιλοσόφου, πίναξ» (Βιέννη 1792), καθώς και σε επιμέλεια του Αθανάσιου Ψαλίδα την «Εισαγωγή λογική, ήτοι προδιόκησις εις άπασαν την λογική μέθοδον του Αριστοτέλους» (Βιέννη 1792), που συνετέθη από τον Γεώργιο Σουγδουρή και η οποία μέχρι τότε κυκλοφορούσε σε χειρόγραφη μορφή. Όπως σημείωνε στον πρόλογό τους, με τις εκδόσεις αυτές επεδίωκε να συμβάλει στον φωτισμό του Γένους και με τη μεν πρώτη να διευκολύνει τη διδασκαλία των μαθητών, με τη μεταγλώττισή της από την αρχαία ελληνική σε απλοϊκότερη γλώσσα, ενώ με τη δεύτερη να βοηθήσει στην καλλιέργεια του νου και στη γνώση της αλήθειας με ένα έργο σπουδαίας διδακτικής σημασίας.

Η επιλογή της χρήσης της καθομιλούμενης γλώσσας για την έκδοση του «Κέβητα», όπως και του μέχρι σήμερα αδιερεύνητου βιβλίου του για την «Ιερά Ιστορία της Παλαιάς και της Νέας Διαθήκης» (Βιέννη 1795) είναι αποκαλυπτική της εκ μέρους του προσπάθειας για να προσφέρει στο εκπαιδευτικό σύστημα της εποχής συγγράμματα, που θα διευκόλυναν, κατά τη γνώμη του, τη διδασκαλία των ελληνοπαίδων. Εκτός από τα ανωτέρω, ο Καρατζάς εξέδωσε επίσης το έργο «Ερωτος Αποτελέσματα, ήτοι ιστορία ηθικοερωτική με πολιτικά τραγούδια» (Βιέννη 1792), που αποτελείται από τρία διηγήματα, στη συγγραφή των οποίων

φαίνεται ότι συνεργάστηκε με τον Αθανάσιο Ψαλίδα, καθώς και από αριθμό φαναριώτικων στιχουργημάτων. Το μοτίβο τους περιστρέφεται γύρω από τους καημούς του έρωτα, που παρουσιάζεται αποσυνδεδεμένος από την εκκλησιαστική ζωή, με αποτέλεσμα ο γάμος να θεωρείται ως θεσμός μιας πολιτισμένης κοινωνίας, που πραγματοποιείται εντός ενός συγκεκριμένου πλαισίου.

Ένας άλλος Κύπριος της διασποράς, ο οποίος ανέπτυξε εκδοτική δραστηριότητα κατά την προεπαναστατική περίοδο, είναι ο απόφοιτος της Σχολής των Κυδωνιών Νικόλαος Θησέας, μετέπειτα διδάσκαλος στην Ελληνική Σχολή της Τεργέστης (1808), έμπορος στη Μασσαλία και δραστήριος Φιλικός με ενεργό συμμετοχή στην Ελληνική επανάσταση. Ο Θησέας έζησε για κάποιο διάστημα στην Ιταλία, όπου πραγματοποίησε μελέτες στη Λαυρεντιανή Βιβλιοθήκη της Φλωρεντίας και εξέδωσε, σε τέσσερις τόμους, το έργο «Ομήρου Ιλιάς» με προσθήκη τη «Βατραχομομαχία» (Φλωρεντία 1811-1812) από τον πολύ σημαντικό Λαυρεντιανό κώδικα του Θεόδωρου Γαζή.

Τα προλεγόμενα και η γενικότερη επιμέλεια του τετράτομου έργου του Θησέα, τόσο του ομηρικού κειμένου όσο και της παράφρασης του Γαζή, είναι αποδεικτικά της αξιόλογης παιδείας του, προφανώς από τη φοίτησή του στη Σχολή των Κυδωνιών, όπου οι νέοι μελετούσαν Όμηρο, Θουκυδίδη και άλλους αρχαίους συγγραφείς. Ο Θησέας προχώρησε στην έκδοση, θέλοντας προφανώς να συμβάλει στην καλύτερη διδασκαλία τόσο της Ιλιάδας, όσο και της Βατραχομομαχίας, αφού αμφότερες περιλαμβάνονταν στη διδασκαλία των μαθημάτων των Ελληνικών Σχολών της εποχής. Υλοποιούσε, κατά τον τρόπο αυτό, την επικρατούσα άποψη των Ελλήνων Διαφωτιστών για την αναγκαιότητα της διδασκαλίας του Γένους από το λαμπρό του παρελθόν, ώστε να καταστεί δυνατή η ιδεολογική προετοιμασία για την εθνική του αποκατάσταση.

Την ίδια εποχή, λίγα μόλις χρόνια πριν από την έναρξη της Επανάστασης του 1821, στην Κύπρο δεσπόζει η φυσιογνωμία του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού (1810-1821), ο οποίος είχε ζήσει για μακρό χρονικό διάστημα, στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, που αποτελούσαν τότε κανάλι σύνδεσης του Ελληνισμού με την ευρωπαϊκή παιδεία. Ανάμεσα στα άξια μνήμης έργα του περιλαμβάνεται η επανίδρυση της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας, το 1812, στην οποία έδωσε χαρακτήρα ευρύτερα μορφωτικό. Το δε ιδρυτικό έγγραφο, που συνέταξε για τη λειτουργία της, αποτελεί ένα μνημειώδες κείμενο υψηλών στόχων και ενθουσιώδους

ενθάρρυνσης για την καλλιέργεια των ελληνικών γραμμάτων. Ακόμη, συνέβαλε, με την εισφορά σημαντικού ποσού χρημάτων, στην ίδρυση Ελληνικής Σχολής στη Λεμεσό και με επιστολή του, τον Αύγουστο του 1819, παρείχε κατευθυντήριες οδηγίες προς τους προεστούς της πόλης για τη λειτουργία της, που πραγματοποιήθηκε κατά το πρότυπο του Φιλολογικού Γυμνασίου Σμύρνης.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, ζώντας μέσα στην πνευματικότητα της Ορθόδοξης Εκκλησίας, προσπάθησε, σε μια περίοδο ιδιαίτερα δύσκολη για την Κύπρο, να συζεύξει τις νέες ιδέες με την πολιτιστική παράδοση του υπόδουλου Γένους. Τόσο το ιδρυτικό έγγραφο της Ελληνικής Σχολής, όσο και η επιστολή προς τους προκρίτους, απηχούν τη δημιουργική αφομοίωση τους από τον Κύπριο Αρχιεπίσκοπο, σύμφωνα με τις οποίες η γνώση αποτελούσε στολισμό των ανθρώπων και η παιδεία τους καθιστούσε θεοσεβείς και φιλοπάτριδες. Όπως αναφέρει, κύριος στόχος του ήταν να διδάσκονται οι μαθητές την Ορθόδοξη πίστη για να αποκτήσουν χρηστό ήθος και να γίνουν άνδρες «δίκαιοι, φρόνιμοι και θεοσεβείς», αλλά και «πολιτικοί, φιλοπάτριδες και φιλέμποροι», ώστε να καταστούν χρήσιμοι για την κοινωνία.

Από όσα έχουν εκτεθεί γίνεται φανερό ότι η Κύπρος, από τα μέσα του 18ου έως τις αρχές του 19ου αιώνα, μετείχε ενεργά στα πνευματικά δρώμενα του Ελληνισμού με μεγάλο αριθμό κληρικών και λαϊκών, τόσο στην Κύπρο, όσο και μακριά από αυτήν. Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τη μελέτη του βίου τους, η πλειονότητά τους κατέδειξε με το έργο τους, ότι η δυναμική της ελληνορθόδοξης παράδοσης μπορεί να ενσωματώνει ό,τι αποτελεί πρόοδο στον κοινωνικό, εκπαιδευτικό και φιλοσοφικό τομέα, όταν αυτό δεν αντιβαίνει προς τις αρχές της, και να το χρησιμοποιεί για να συμβάλει αποτελεσματικότερα στην πνευματική ανάπτυξη του τόπου.

Ομιλία που εκφωνήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2016 στο Συνοδικό της Ιεράς Μητρόπολης Ταμασού και Ορεινής κατά την «Δ' Συνάντηση "Κοινόν Κυπρίων"».